

UN CUVÂNT POLIMORF ÎN LIMBA ROMÂNĂ VECHE (ADJECTIV, SUBSTANTIV, ADVERB ȘI INTERJEȚIE): *FERICE*

*Doamnei Prof. univ. dr. Elena Dragoș,
la fericea-i aniversare*

1. PRELIMINARII INVESTIGATIVE

În ultimele două decenii, în lingvistica românească, asistăm la o schimbare de perspectivă, în sensul că gramaticienii au început să prioritizeze în cercetările lor mai ales abordările diacronice și cele diatopice, faptele de limbă sincronice părând a fi mai așezate și îndelung analizate, chiar dacă suscită în continuare unele discuții.

Această reorientare se explică prin faptul că gramatica vechilor scrieri românești și cea a textelor dialectale/a limbii vorbite au fost nejustificat sau parțial lăsate deoparte la un moment dat, fără a se ține seama că dinamica limbii de odinoară era mult mai pronunțată și că, în variantele dialectale actuale, pot fi decelate anumite stadii arhaice sau chiar tendințe evolutive.

2. STAREA UNUI CUVÂNT MOȘTENIT

2.1. Având aceste prime repere investigative, ne îndreptăm atenția spre textele de odinioară, propunându-ne să ne aplecăm asupra particularităților morfologice și a implicațiilor sintactice ale cuvântului *ferice*, unul dintre cele peste o sută de cuvinte moștenite din latină doar de limba română (REW 3236, Pușcariu 1920, p. 32, Densusianu 1925, p. 38, DELL s.v., Sala 2006, p. 189), care, astăzi, este considerat ieșit din uz (cu valoare adjectivală sau substantivală) ori popular (cu valoare adverbială sau interjecțională) și, adesea, cu o încărcătură stilistică particulară (DLPE 2006 2125–2127).

La începutul veacului trecut, Ovid Densusianu îl considera chiar dispărut din limba poporului, susținând că, „în locul lui *felix*, ori s-a recurs la derivate din vocabularul latin, ori s-a recurs la cuvinte nouă, simple sau compuse din limbi străine” (Densusianu 1925, p. 38).

2.2. În vederea unei analize cvasicomplete și obiective, în studiul nostru, vom ține cont de aspecte de ordin etimologic, lexico-semantic, morfologic și sintactic, care ne vor ajuta să înțelegem în manieră apropiată viețuirea și funcționarea acestuia în limba de demult. Din păcate, în ciuda prezenței sale în limba veche (mai ales), cuvântul în chestiune nu a fost discutat până în prezent decât

secvențial în perspectivă gramaticală, ceea ce ne-a și determinat să reluăm unele informații anterioare, excerptate din lucrări lexicografice ori din studii gramaticale, și să-i evidențiem, totodată, comportamentul morfosintactic, care este, după cum se va putea observa, unul destul de complex.

3. LAT. *FELIX*/ ROM. *FERICE* ÎN PAGINILE LUCRĂRILOR LEXICOGRAFICE

3.1. În ceea ce privește originea acestui cuvânt, este un fapt îndeobște cunoscut că este continuatorul direct al lat. *FELIX*, -ICIS, care avea următoarele sensuri: „qui produit des fruits, fécond, fertile: *felices arbores Cato dixit, quae fructum ferunt, infelices quae non ferunt*, P. F. 81, 26; sens encore conservé à l'époque impériale dans la langue populaire, cf. Plin. 24. 68, *uulgus infelicem arborem eam appellat quoniam nihil ferat, nec seratur unquam*; quelquefois aussi «fécondant» (f. Vertumnus). Double en ce sens *fēcundus*; aussi *fēlix* s'est-il spécialisé au sens de «favorisé des dieux, heureux» (dans ce sens employé par la poésie impériale pour rendre μακάρισι «les bienheureux»), et aussi «favorable, propice»: Vg. Aen 1, 330, *sis felix nostrumque leues quaecumquae laborem* où Servius note *propitia. Felix enim dicitur et qui habet felicitatem et qui facit esse felicem*. Ancien, usuel. Toutefois l'adjectif n'est représenté qu'en roumain, où il y a aussi un dérivé d'un verbe **felicitare* non attesté, M.L. 3234a, et 3236" (DELL s.v.).

3.2. Sensuri asemănătoare găsim și în dicționarul lui Felix Gaffiot, care le menționează ca atare, dar cu dezvoltări semantice complementare, în special pentru situațiile în care *felix* înseamnă 'ferice, fericit', semnificații care s-au transmis românei: „1. fécond, fertile [...]; 2. pour qui tout vient heureusement, qui a de la chance, heureux [...], heureux sous le rapport des événements et du sort [...] mieux partagé sous le rapport de la considération en général [...] si nous avons été malheureux dans notre choix [...] heureux sous le rapport de [...]; 3. Heureux, qui a un heureux résultat [...]; qui rend heureux, favorable, de bon augure [...]" (DILF s.v.).

3.3. În ceea ce privește cel mai cuprinzător dicționar latin-român, autorul acestuia menționează următoarele accepții ale cuvântului (DL-R s.v.), respectiv: „*felix, icis* adj. 1. roditor: ~ *arbor* LIV. pom roditor, *ramos feliciores inserit* VERG. altoiește ramuri mai roditoare, *felicior regio* OV. regiune mai roditoare [...]; 2. cu succes, încununat de succes, căruia îi reușește totul: *Praxiteles marmore felicior* PLIN. Praxiteles, care a avut mai mult succes în sculptura în marmură [...]; 3. fericit, norocos: *felicissima matrum* OV. cea mai fericită dintre mame, *felicior aetas* OV. vârsta mai fericită, *O, te, Bolane, cerebri felicem!* o, tu, Bolanus, ferice de tine cu firea ta repede la mânie! [...]; 4. aducător de noroc, propice, de bun augur, salutar: *quod tibi mihi que sit* ~ LIV. care lucru să fie cu noroc pentru mine și pentru tine, *o, dea, sis* ~ VERG. O, zeiță, fii binevoitoare [...]; 5. Care te ferește,

delicios, încântător: *felicia poma* OV. poame delicioase, felicissimus sermo QUINT. discurs încântător, ~ *sopor* OV. somn fericit.”

În română, cuvântul *ferice* nu s-a transmis cu toate înțelesurile din latină, ci doar cu cele care exprimă ideea de ‘fericit, bucuros, de bun augur’, și nicidecum cu sensul primar ‘rodnic, roditor’, care-l făcea sinonim cu lat. FĒCUNDUS ‘fertil, fecund, bogat, plin roditor’ (DL-R s.v.).

3.4. Autorii dicționarilor noastre vechi și premoderne, bilingve sau plurilingve, glosează și ei fie rom. *ferice*, fie lat. FELIX, putându-se observa opțiunile de echivalare în română sau în latină (în funcție de limba din/în care se traducea): „*ferice*. Beatus (DVL 1254); *felix*, -cis, g.o. fericit, -ă, norocit, -ă (DLVI s.v.); *felix fericit* (LCLV s.v.); *Ferice*. Felicitas, *Ferice de Tine*, *de voi* etc. Felix es tu, Felices vos etc. (KDVL, s.v.); *Ferice*. subst. felicitas, beatitudo/boldogság, szerentse/Das Glück, Glückseligkeit. p. e. *ferice de voi!* Felices vos!/vajmi boldogok vagytok ti!/ach ihr glücklichen!” (LB^e s.v.).

3.5. În dicționarele reprezentative ale limbii române moderne și contemporane, descendentul lat. FELIX, respectiv *ferice*, este înregistrat ca atare, oferindu-se, totodată, și informații de ordin lexico-semantic și gramatical.

3.5.1. Se pare că Cihac nu-l cunoaștea pe *ferice*, ci doar unele derivate ale acestuia, precizând, la intrarea *Fericesc*, că acest verb are la bază „lat. *felix*, *icis*; esp. port. *feliz*; [un adj. *ferice* manque en rom. comme en franç.]; *a se ferici* se féliciter, se trouver heureux; – *fericire* sf. félicité, bonheur, sérénité; – *fericit*, part. adj. heureux, bienheureux, fortuné; *fericitul într-aducere a minte* litt. le bienheureux de mémoire, de glorieuse mémoire, i. e. *feu, défunt*; *fericit de tine!* = L. te felicem! – *fericitor*, adj. subst., rendant heureux, fortuné, heureux” (Cihac I s.v.).

3.5.2. Spre deosebire de acesta, Hariton Tiktin inventariază cuvântul *ferice* în dicționarul său bilingv, cu primă atestare în secolul al XVI-lea (*Psaltirea Scheiană*); mai întâi cu valoare nominală ‘fericire’ (...*c-o să ne bată fericea*), reperată și în sintagma *Ferice de tine...* pe care o glosează prin ‘trăire, fericire’, iar, apoi, cu valoare adjectivală, având sensul ‘fericit’ (...*el este ferice*) (TDRG s.v.).

3.5.3. Sextil Pușcariu repertoriază cuvântul cu valoarea sa adjectivală ‘glücklich’ (‘fericit, norocos, mulțumit’), menționând faptul că, în italiană, *felice* este un împrumut savant. De asemenea, oferă echivalentele lui *ferice* din dialectele sud-dunărene, respectiv arom. *calóti*, istorom. *sritsn* (PEW 599).

3.5.4. În dicționarul-tezaur al limbii române (DLR), *ferice* este înregistrat cu două valori gramaticale (adjectiv și substantiv: „I. *Heureux*. II. *Bonheur*) și cu următoarele semnificații: I. Adj. (invariabil). 1° (Întrebuințat ca adjectiv predicativ, cfr. lat. *felix* qui...) Fericit. *Ferice bărbat ce teame-se de Domnul*. Coresi, PS. 317 (= *Ferice de bărbat*. PSAL. SCH. 376). *Ferice înțelegătorii!* ibid. 108 [...] | (În funcțiune atributivă, nepopular, întrebuințat aproape numai de poeți) *Vom visa un vis ferice*. EMINESCU, P. 58). 2°. (În întrebuințarea lui de adj. predicativ, *ferice*, luându-se un fel de exclamație, s-a alăturat la fraze ca: „vai de mine!”, „halal de el!”, „sărmanii de voi”, etc., și, după modelul acestora, s-a născut construcția

ferice de..., întrebuințat uneori în înțelesul ironic de: „halal de el!”). Ferice de bărbatul cela ce rabdă năpasti. COD. VOR. 111/13 (= Ferice de bărbatul... N. Testament 1648; Fericit bărbatul... Biblia 1688) [...] II. Subst. (Mergând mai departe pe această cale de dezvoltare, *ferice de...* s-a alăturat la locuțiunea aproape sinonimă, *noroc de...*, și astfel a putut dobândi valoare substantivală; cfr. lat. *felix esse mori...* [...].) Fericire. *Ceia ce pun pizmă cu Domnul și price, Să țâne de dânsii puțină ferice.* DOSOFTEIU, PS. 123 [...] # (Fam.) A-l bate (pe cineva) fericea (cfr. „a-l bate norocul”) = a da norocul peste cineva. În ziua când [învățătorul nostru] primea paralele, ne bătea fericea...; nu bătea pe nimeni. DELAVRANCEA, H. T. 113. – Din lat. *felix*, *īcem*, *idem*”.

3.5.5. În coloanele CDDE, *ferice* este inventariat cu cele două valori morfologice din DLR (adjectiv „heureux” și substantiv „bonheur”) și este reținut ca etimon lat. *FĒLIX*, *ĪCEM*. Totodată, sunt oferite și câteva derivate, membri constitutivi ai familiei lexicale: „† *fericie* „bonheur, béatitude” || *ferici* „rendre heureux; estimer heureux, féliciter”: *fericire* „bonheur, béatitude”; *fericit* „heureux, bienheureux” || † *fericință* [...] „bonheur” || *neferici* „rendre malheureux”; *nefericire* „malheur”; *nefericit* ‘malheureux’ ” (CDDE 579).

3.5.6. Resmeriță reține și el termenul, însă se limitează la a preciza că acesta cunoaște două valori (adj. și adv.), având sensurile „ ‘complet mulțumit; bucuros în totul, fericit’ (DESLR s.v.), iar Scriban îl inventariază la rându-i: *ferice* adj. fără pl. și art. (lat. *felix*, *felicitis*). Rar. *Fericit. Ferice de tine (măi sau fă), ferice de voi, ce fericit ești! ce fericiți sunteți!* S.f. fără pl. Fericire, noroc: *a dat fericea peste el! Bată-l fericea!*” (SDLR s.v.).

3.5.7. În CADE (s.v.), *ferice* este menționat cu două valori gramaticale: „1. Adj. Fericit; mai adesea în construcțiunea ~ de: ~ de mine; ~ de noi; ~ de el; ~ de noroadele din împărăția aceea (ISP.). 2. Sf. Fericire; *a-l bate ~a*: a da norocul peste el: în ziua când primia paralele, ne bătea ~a (DLVR.); *era și drăgălaș – bată-l ~a – puiul de împărat* (ODOB.) [lat. *felīcem*]”.

3.5.8. Nici în coloanele dicționarului lui Ciorănescu, nu sunt numeroase informații de ordin gramatical, autorul menționând doar valoarea sa adjectivală (1. ‘mulțumit sufletește, plin de bucurie’) și cea substantivală (2. Fericire, mulțumire sufletească), oferind însă și câteva informații complementare „(Lat. *Fēlīcem* Pușcariu 559; Candrea-Dens. 579; REW 3236; DAR. Formele it. *felice*, sp. *feliz* sunt neol. Este cuvânt ușor înv., care înlocuiește încetul cu încetul derivatul *fericit*.) și menționând unele derivate (*a ferica*, *fericăciune*, *fericat*, *ferici*, *fericie*, *fericire*, *fericit*, *fericitor*, *nefericit*, *nefericire*; Derivatul lui *a ferici* plecându-se de la *ferice* pare normală)” (DER s.v.).

3.5.9. *Ferice* este înregistrat și în lucrări lexicografice relativ recente: în MDA (s.v.), se preiau secvențial informații din DLR (s.v.): „[At: COD. VOR. 111/13/Pl: ~/E: ml. *felix*, *-icis*] 1 ai (Înv; astăzi poetic Fericit (2). 2 ai (Îe) ~ de mine (sau de tine etc.) Ce fericit sunt (sau ești etc.). 3 ai (Îrn; îae) Halal de... 4 sf (Înv) Fericire (1). 5 sf (Îe) *A-l bate* (pe cineva) ~a Se spune despre un om sau unui om

norocos; în DEXI (s.v.), glosarea lui *ferice* este aproape identică cu cea din MDA, iar, în DELRA (s.v.), sunt ușoare nuanțări: FERICE, *adj. invar.* [< felix, icis] poetic. Care se află într-o stare de deplină mulțumire sufletească. *Ant.*: nefericit; nenorocit. ♦ *Ferice de mine* (de tine etc.) *ce fericit sunt* (ești etc.)”.

3.5.10. Toate aceste definiții de dicționar ilustrează faptul că avem a face cu un cuvânt cu o încadrare relativ oscilantă. Dacă, în privința semnificațiilor, există o oarecare convergență, în ceea ce privește valorile morfologice, acestea nu au fost circumscrise întru totul (cu mici excepții, lipsesc discuțiile pe marginea lui *ferice* adverbial și interjecțional). Iar, pentru a face lumină, asupra morfosintaxei lui *ferice*, am considerat important să-i urmărim comportamentul gramatical în varii contexte, ipostazieri enunțiale care ne vor ajuta să-l încadrăm cât mai bine din punct de vedere gramatical.

4. PERSPECTIVA GRAMATICALĂ

4.1. Repere gramaticale. Așadar, în vederea unei analize obiective, am făcut apel la Corpusul SOR pe care l-am îmbogățit cu texte noi, din care, apoi, am excerptat exemple relevante pentru cercetarea noastră, iar, pentru interpretarea faptelor de limbă, ne-am orientat/ne-am raportat, în principal, după/la unele contribuții anterioare de morfosintaxă (diacronică) românească (HLR 1997, GLRV 2009, Stan 2013, SOR 2016/SLRV 2019, ILR I 2018, VDD 2019, DIG 2020, OHRM 2021).

Chiar dacă *ferice* este prezent într-un număr însemnat de scrieri religioase, acesta nu are totuși un număr important de ocurențe, ceea ce sugerează că nu cunoștea o întrebuințare semnificativă, iar prezența sa sporadică în alte texte (între 1–3 ocurențe în textele laice) confirmă această presupuziție. În subsidiar, menționăm că există și unele texte relativ ample în care nu este atestat (de pildă: PO.1582, MC.1620 sau NL.~1750–66).

4.2. *Ferice* adjectival. Așa cum ne-am așteptat, valoarea adjectivală din latină¹ s-a transmis și românei, fiind frecvent atestată în textele de odinioară.² În general, adjectivul *ferice* este menționat ca invariabil în multe lucrări lexicografice sau chiar în studii lingvistice diacronice (precum adjectivele moștenite *tare*, *mare* și derivatele acestora *netare* ori *nemare*), această particularitate morfologică vădindu-se mai cu seamă în situațiile în care are calitate de ca adjunct (modificator) al unui centru de grup nominal (sau chiar al grupului), având funcție de atribut.

¹ În tratatul de *Istoria limbii române*, se menționează că acest adjectiv face parte din categoria celor care aparțineau declinării a III-a (temele în *-a* și teme consonantice), iar aceasta „este clasa cea mai veche și cea mai diversă ca realizare formală. Distincția genurilor nu mai este la fel de constantă ca în cazul primei clase [s.n. declinările I și a II-a]. În funcție de felul în care se exprimă opoziția de gen, se diferențiază trei subclase, [printre care se numără adjectivele] cu o singură formă la nominativ singular, pentru toate genurile: tipul *audax*, *-cis*, *felix*, *-cis* etc.” (ILR I 2018, p. 147). A se vedea și Fischer (1985, p. 97–98).

² În aceeași lucrare amplă (ILR), lat. *felix*/rom. *ferice* este considerat ca un cuvânt ce „se caracterizează printr-o frecvență de uz” în latină (dunăreană)/în română (ILR I 2018, p. 228).

4.2.1. Invariabilitatea amintită este semnalată și în paginile GLR, unde se precizează că „adjectivul *ferice*, folosit mai mult în secolul al XIX-lea [sic!], se păstrează azi numai în câteva expresii ca adverb și ca substantiv (*ferice de el; te-a bătut fericea*); ca adjectiv se folosea de asemenea invariabil: *un om ferice, o femeie ferice, oameni ferice, femei ferice*” (GLR I 1966, p. 121).

4.2.2. În linii mari însă, situația este aceeași și în limba veche, ceea ce i-a determinat pe Martin Maiden *et alii* să evidențieze în lucrarea lor această particularitate, precizând că „the only invariant adjective directly inherited from Latin is *ferice* ‘happy’ (< FELICEM), used sporadically in Romanian today” (OHRM 2001, p. 127):

- (1) **Ferice** limba celui <ce> iaste Domnulu Dumnedzeu, oamenrii carii alease șie în parte șie. (PH.1500–10: 27^r)
- (2) **ferice** ești și bire ție va fi. (PV.1551–8: 68)
- (3) Mai **ferice** iaste cela ce dă decât ee cela ce ia. (CB.1559–60: 222)
- (4) **Ferice** bărbat ce nu-i socoti Domnul păcatele, nece iaste în rostul lui înșelăciune (CP.1570: 53^r):
- (5) **Ferice** bărbat ce teame-se de Domnul. (CP.1570: 222^r)
- (6) **Ferice** bărbat ce nu mearrge la sfatul necuraților, și pre calea păcătoșilor nu stă, și la șederile pierdzătorilor nu șeade. (PS.1573–8: 1^r)
- (7) Pregiur masă-ț de bunățăț pline. / Așe va fi **ferice** tot omul / Ce s-a teme-n priință de Domnul. (DPV.1673: 939)

4.2.3. Invariabilitatea amintită poate fi mai bine observată în cazurile în care *ferice* este adjunct al unui substantiv la plural, necunoscând așadar opoziții de gen, număr și caz, dar nici morfeme ale determinării în situațiile cu antepunere:

- (8) **Ferice** înțelegătorii spre mișelul și measerul; în zi iute izbăveaște el Domnul. (CPR.1570: 92)
- (9) **Ferice** nevinovații în cale ce îmblă în leagea Domnului. (CPR.1570: 293)
- (10) **Ferice** înțelegătorii spre mișei și spre measeri; în dzi iuti izbăveaște elu Domnul. (PS.1573–8: 64^v)
- (11) **Ferice** blânzii, că aceia îndulci-vor pământul. (EL.1574: 14)
- (12) **Ferice** flămânzii și însetații pentru dreptate, că aceia sătura-se-vor. (EL.1574: 14)
- (13) **Ferice** milostivii, că aceia miluiți fi-vor. (EL.1574: 14)
- (14) **Ferice** curații cu inima, că aceia Domnul vedea-vor. (EL.1574: 14)

4.2.4. Există și unele contexte (sporadice însă), în care se observă o încercare de regularizare, respectiv de trecere a adjectivului *ferice* în categoria celor variable (două terminații, două forme flexionare, determinare în antepunere)³:

³ Variabilitatea adjectivului *ferice* este semnalată și de I. Iordan care susține că avem a face cu o formă neregulată de plural (*ochi ferici*), chiar dacă acesta este dat în Dicționarul Academiei ca invariabil, „și cu drept cuvânt, pentru că, în vorbirea genuină, acest cuvânt este tratat ca adverb (*ferice de...*). Adjectivul corespunzător este *fericit*” (Iordan 1947, p. 110). La rândul său, Liliana Ardeleanu aduce în discuție și alte exemple repertoriate: *Fericea întâmplare l-a scos la liman.*; *Fericele vis de iubire s-a sfârșit.* (Ardeleanu 1978, p. 178).

- (15) **Fericii** m[i]șei duhului, că [a] lora iaste împar[ăția] cerului. (TS.1551–3: 4^r)
 (16) **Ferici** pace-facatorii, că acește fecerii lui Dumnedzeu se vor chiiama. (TS.1551–3: 4^r–4^v)
 (17) **Ferici** cu inemile curate, că ceșt[i]a Dumnedzeu vor vedea. (TS.1551–3: 4^v)

4.2.5. În unele situații, spre o mai mare claritate la nivel enunțial, se întrebuintează unele sinonime ale sale, și anume adjectivele participiale *fericit* și *fericat*, cu care este înrudit etimologic.

Discutând pe marginea alternanței unor unități lexicale prezente în limba veche, Niculina Iacob susține că, în textele vechi, „interesantă este variația *fericelferici/fericii/ferecați*, unde observăm adjectivele invariabile sau variabile *fericelferici*, precum și adjectivul variabil *ferecați*, provenind de la verbul *a fereca*, o variantă a verbului *a ferica*, având sensul ‘a ferici’ ” (Iacob 2021, p. 193–194), însă „variația *ferici/fericii/ferecați/ferice* din secolul al XVI-lea se restrânge la *ferice* (exclusiv invariabil) și *fericiți*” (Iacob 2021, p. 196):

- (18) **Fericați** goniți pântru dreptate, că acelora e împărăția ceriului. (EL.1574: 15)⁴
 (19) **Fericați** seți când îputa-vor voao și goni-vor pre voi și zic tot reale cuvinte pre voi, mânt pentru mine. (EL.1574: 15)
 (20) **Fericiți** surumanii sufletești, că acelora iaste împărăția ceriurilor (SA.1683: 146^v)

4.2.6. Tot adjectiv este *ferice* și în situațiile în care acesta este urmat de o propoziție subiectivă (de regulă introdusă prin *cine*), însă trebuie presupus verbul *a fi* (*ferice* [este] *cine*):

Parcurgând culegerea de *Colinde din Ardeal...* a lui Alexiu Viciu, Niculina Iacob excerptează un număr important de exemple, prin care ilustrează prezența adjectivului/adverbului *ferice*, a variantelor sale și a unor derivate de la acestea, în limba populară: „*Ferice-om* de el-om / Că l-ai *fericit* / Și l-ai dăruit / C-o casă, c-o masă.” (p. 91); „*Ferecan* de el! / Că bine l-o *ferecat* / Și bun loc i-a dat: / La mijloc de raiu, / La masă galbină.” (p. 91); *Fericean* de elu, / De cest d’om bun, / Cum l-ai *fericiat*, / Drag Domnu i-ai dat / Casa-n locu bun.” (p. 93); „*Ferica* de elu, / Dai Domnului Doamne! / De fiu de năștea, / Ntr-o lună creștea; / Când luna împlinia, / Armele-ncingea...” (p. 110); „*Fericean* de el, / De cest domnu bun, / Cum l-ai *fericiat*, / Doi fii mici i-ai dat.” (p. 119); „*Ferice, ferice*, / De cine-i *ferice*? / De un boieriu bătrân.” (p. 127); „Câți pe Petru mi-l vedeare / Toți pe Petru-mi *fericeare*: – *Ferice* de tine, Petre, / Ce măicuță ți-ai d’avut, / Te-a scăldat, te-a aplecat, / C’o mână ți-a dat, / C’un picior te-a legănat.” (p. 140); „Cine-n lume mi-l vede, / Toți pe el mi-l *fericea*: – *Fericean* de tine, june, / De tine, de maică-ta, / C’a scăldat și-o înfășiat!” (p. 141); „Câtă lume că-l vede, / Toată lumea-l *fereca*, / *Fereca* pe maică-sa, / Că ce fiu ea și-a scăldat, / De ne-aduce-un leu legat, / Leu legat nevătămat, / Nici p’on loc nu-i pușcat, / Numa d’în luptă luptat!” (p. 142); „*Ferica*-mi de el, / De-acest boierel, / Bin’ l-a *ferecat* / Și bun loc i-a dat: / În mijloc de raiu / Tot la mese-ntinse, / La făclii aprinse.” (p. 157); „*Fericu, fericu-i*, Doamne, / De cine-i *fericu*? / De-un boieriu bătrân!” (p. 158); „*Fericean* de elu, / Domn l-a *fericatu*, / Hai Leromi Doamne, / Domn l-a *fericatu*, / Trei ficiori i-a datu, / Trei ficiori i-a dat, / Bine i-a învățat.” (p. 160) (Iacob 2021, p. 193–194).

⁴ În SA, avem: **Ferice** cei goniți pentru dreptate, că acelora iaste împărății ceriurilor (SA.1683: 146^v).

- (21) **Ferice** cinre va înțelege pre cel measer și mișel; în dzi rrea mântui-l-va Domnul. (PH.1500–10: 34^v)
- (22) **Ferice** cire prinde și frânge tirerii tăi de piatră. (PV.1551–8: 78)
- (23) **Ferice** cine prinde și frânge tinerii tăi de piatră! (CPR.1570: 336)
- (24) **Ferice** cine ferește județ și ce fac dreptate în toată vremea. (CP.1570: 206^v)
- (25) **Ferice** cine ferește județ și ce fac dreptate în toată vremea. (CPR.1570: 261)
- (26) **Ferice** cine prinde și frânge tinerii tăi de piatră! (CPR.1570: 336)
- (27) **Ferice** cine ferește giudețul, și cei ce facu dreptate în toată vremea. (PS.1573–8: 174^v)
- (28) **Ferice** cine ferește județ și ce face dreptate în toată vremea. (CP.1589: 430)

4.2.7. Apropiate de aceste ultime construcții sunt și cele în care urmează după *ferice* un pronume demonstrativ formă scurtă sau aferezată (pronume semiindependent), iar verbul, eliptic, poate fi recuperat:

- (29) **Ferice** [sunt] ceia ce vor împlea pohta sa de la dinșii; nu se va sfii, cându va grăi vrăjimașilor săi den ușe. (PH.1500–10: 112^v)
- (30) **Ferice** [este] *cel ce-i* e Dzeul lui Iacov agiutorul lui, upuvăința lui spre Dzeul său (PS.1573–8: 236^v)

4.2.8. Din exemplele oferite *supra*, reiese că *ferice*, în calitatea sa de modificator (cu rol calificativ), este implicat în constituirea unui GN și a unui GV (ocupă poziția de NP în raport cu verbul copulativ) (GBLR 2016: 226), funcțiile realizate fiind de atribut adjectival, respectiv nume predicativ:

- (31) **Ferice** milostivii, că aceia vor fi miluiți întru împărăția ceriului (ÎPI.1673–705: 142^v)
- (32) **Ferice** va fi preste tot locul/Cine-ș pune pre Domnul nărocul (DPV.1673: 1033)

4.2.9. Trebuie consemnată ca particularitate de topică poziția primă (în antepunere față de un nominal) pe care o ocupă acest modificator în cadrul enunțului (aproape exclusiv) sau a grupurilor al căror constituent este (GALR I 2008, p. 152):

- (33) **Ferice** cel ce-i e Dzeul lui Iacov agiutorul lui, upuvăința lui spre Dzeul său (PS.1573–8: 236^v)
- (34) **Ferice** cine prinde și frânge tânerei tăi de piatră. (PS.1573–8: 223^v)
- (35) **Ferice** cei goniți pentru dreptate, că acelora iaste împărăția ceriurilor. (SA.1683: 146^v)

4.2.10. Uneori, sunt folosite în același text, însă nu în mod absolut, atât *ferice*, cât și unele adjective participiale care nu permit o ambiguitate contextuală, respectiv *fericat* (mai ales) și *fericit*:

- (36) Featele Vavilonului, mișelelor, **fericatu e** cenre va plăti ție plata ta ce ea va plăti noo. (PH.1500–10: 116^v)
- (37) **Fericiți** surumanii sufletești, că acelora iaste împărăția ceriurilor (SA.1683: 146^v)

4.2.11. Alteori, în ciuda unei vădite sinonimii cu cele două adjective întrevăzute de tălmăcitori (a se vedea *supra* §. 4.2.5.), valoarea lui *ferice* (*de*) rămâne una adverbială, chiar dacă se pot face anumite echivalări semantice enunțiale sau chiar globale:

- (38) **fericatu** e cenre va plăti ție plata ta ce ea va plati noo. (PH.1500–10: 116^v)
- (39) **Ferice** e ce<nre> va lua și va răzbi pruncii tăi de piază. (PH.1500–10: 116^v)
- (40) **Ferice de** cela ce-ț va da ție plata ta, carea ne-ai dat noao, **fericit** carele va prinde și va zdrobi tinereii tăi de piatră (CÎ.1678: 99^v)
- (41) Fata Vavilonului, ticăloasa, **ferice de** cela ce va da ție plata ta, carea ne-ai dat noao, **fericit** iaste acela carele va prinde și va zdrobi tinereii tăi de piatră. (CÎ.1678: 95^r)

4.3. Substantivul *ferice*. O altă valoare cu care este întrebuințat în limba veche *ferice* este cea substantivală, care se explică prin schimbare de valoare gramaticală (mijloc de îmbogățire lexicală internă destul de frecvent în limba veche):

- (42) Tu-m ești stâncă și **ferice** / Și tu-m trimiț agiutoriul / Cu bine, cu de tot sporiul / Și pre tine mi-i nedejde (DPV.1673: 655)
- (43) Părăsând lumea cătră îngerii dzăce Svântul Amonat: „Mă suiț **la ferice**” (DVS.1682–6: 214^v)
- (44) Din țarnă sunt făcut și țarna să mă strice Celui ce ș-au fapt chipuri voi da **ferice**. (DVS.1682–6: 174^v)
- (45) Și pentru Ghica Vodă laudă să dzăce, / Că de-a rândul cu svinții trăiaște-**n ferice**. (DPar.1683: I 4^r)
- (46) Acesta ce să scrie-ntr-a țărâi urice / Mare samodârjaveț și-**n bună ferice** (DPar.1683: I 2^r)
- (47) Năroc și **ferice** ne-ai dat fără samă, / Și limbile toate să-ț aibă de teamă. (DPV.1673: 439)
- (48) De-a nărodului price / M-ei scutit **cu ferice** (CPS. 1700–10: 38^r)
- (49) Cântec de **ferice** / Domnului nostru dulce (CPS. 1700–10: 82^v)

Cel mai adesea dezambiguizarea morfologică se realizează în context prin intermediul unor modificatori sau cuantificatori implicați în constituirea unor grupuri nominale (GN) sau a unor Gprep⁵:

- (50) Lauda ta, Doamne, o voi zăce / Cu rostul meu **în mare ferice** (DPV.1673: 1031)
- (51) Ceia ce pun pizmă cu Domnul și price, / Să țane de dânșii **puțână ferice**. (DPV.1673: 251)
- (52) Oare hi-m-va cândva **vro ferice**, / Căce-m este inema direaptă, / Și mânule-**n știință spălată**? (DPV.1673: 499)
- (53) Și s-au dosât **de ferice**, / De departe stând cu price. (DPV.1673: 817)
- (54) Ș-au făcut prin apă necătoare. / Blagoslovit să fii **cu ferice** (DPV.1673: 929)
- (55) Va fi ș-acela-**n ferice** / Ce-ț-va veni să te strice (DPV.1673: 981)

⁵ Vezi, de pildă, și DLPE 2127.

- (56) De-a lui destoinicie scrie și-n cronică / Că ș-au apărat țara **cu bună ferice**. (DPar.1683: I 3^v)

4.4. Ferice adverbial. Spre deosebire de celelalte două valori anterior ilustrate (cea adjectivală și cea substantivală), valoarea adverbială a lui *ferice* a fost doar semnalată (Iordan 1947, p. 110, GLR I 1966, p. 121, HLR 1997, p. 718), iar, în majoritatea lucrărilor noastre lexicografice, aceasta nu este consemnată ca atare (cu excepția DESLR sau DLPE 2126), ceea ce ne-a și determinat să ne aplecăm asupra ei mai cu stăruință.

Două sunt ipostazierile adverbiale în care apare *ferice*, și anume: autonom sintactic (*ferice*), fără impunerea constituirii unui grup prepozițional dependent de adverb, și centru de grup prepozițional (*ferice de*), cu impunere cazuală⁶.

4.4.1. Valoarea adverbială a lui *ferice* (fără a fi centru de GPrep) este evidentă în unele contexte (puține la număr totuși), acesta putând fi însoțit de modificatori de gradare (*mai* la comparativ de superioritate; Stan 2013, p. 307–308, SLRV 2019, p. 384–386) sau de focalizatori (*adevăr*; Chircu 2023, p. 24) ori modalizatori (Stan 2013, p. 225), în aceeași situație găsindu-se și *ferice de* (a se vedea *infra*):

- (57) *mai ferice* easte mai vârtos a da decâtu a lua (CV.1563–83: 12^v)
 (58) Ferice de tine, Arsenie, și, *adevăr ferice*, c-ai plâns de-agiuns în ceastă lume. (DVS.1682–6: 439^v)

4.4.2. Referitor la interpretarea grupării fixe *ferice de*, aceasta a fost mai întotdeauna echivalată cu un adjectiv (*supra* § 4.2.5.), avându-se în vedere sensul global (a se vedea mai sus glosările din dicționare), respectiv raportarea la unul dintre adjectivele *fericit/fericat* (*Ferice de cei care au plecat în excursie* = *Ce fericiți sunt cei care au plecat în excursie*).

În ceea ce privește, considerăm că ar trebui totuși o altă lectură, și anume *Ce bine* (*Cât de bine*) *e/este de cei care au plecat în excursie...* (poate *Ce noroc...*; în ultimul caz, substantivul apropiindu-se funcțional de sfera adverbialului în asemenea expresii impersonale), ceea ce poate întări argumentarea noastră că *ferice*, în această construcție este adverb.

4.4.2.1. După cum se poate observa, verbul *a fi* este prezent în destul de multe cazuri, putându-se întrevedea constituirea unei expresii verbale impersonale:

- (59) m-am mirat ș-am sămăluit că **mai ferice** iaste **de** ceia ce după cădeare plâng și să pocăiesc într-acesta chip, decât ceia ce n-au cădzut nicedănăoară (LSR.1602–13: 81^v)
 (60) De-a Domnului bunătate cerce de vază, cui pare, / Că-i **ferice de** tot omul ce-are spri-ns nedejde tare (DPV.1673: 229)
 (61) **Ferice** va fi **de**-acela suflet / Ce nu-i va lipsi Domnul din cuget, / Nice va prăvi unde fac glume / De mâniecîi, de șegi de lume. (DPV.1673: 271)
 (62) **Ferice** va fi **de** omul / Carele l-va certa Domnul (DPV.1673: 675)

⁶ A se vedea și HLR (1997, p. 718).

- (63) **Ferice** va fi **de** omul / Ce să va teme de Domnul (DPV.1673: 831)
 (64) Veniți, cuconi, lângă mine s-ascultați de ce voi zăce, / S-aveți de Dumnezeu frică, să fie **de** voi **ferice**. (DPV.1673: 231)
 (65) Atuncea **va fi ferice de** cea ce va afla și va câștiga îndrăzneala pentru lucrurile lui cele bune înaintea lui Hristos (NÎnv.~1700: 95v)

4.4.2.2. În general, în majoritatea enunțurilor repertoriate de noi pentru studiul de față, verbul *a fi* este omis, totuși acesta poate fi ușor recuperat (și subînțeles), iar expresia verbală impersonală inițială, reconstituită și, prin urmare, întregită:

- (66) [Este] **Ferice de** omul ce-l înveți, Doamne, și de leagea ta învăța-l-veri. (PH.1500–10: 80^v)
 (67) [Este] **Ferice de** bărbatul cel ce se teame de Domnul, și în porâncita lui va foarte. (PV.1551–8: 4)
 (68) [Este] **Ferice de** bărbatul ce rabdă ispită (NT.1648: 176^v)
 (69) [Este] **Ferice de** omul care n-au măs în sfat de necuraț (DPar.1683: II 1^r)
 (70) [Este] **Ferice de** ceia ce fac milostenia săracilor și văduvilor și [Este] **ferice de** ceia ce socotesc pre cei bolnavi și adapă pre cei însătați! (LD_{VI}.1732: 14^v)

4.4.2.3. Așa cum am anticipat, cel mai adesea, *ferice* are, precum alte ad-
 verbe, un regim prepozițional fixat (Stan 2013, p. 305) și este centru de grup pentru un complement prepozițional (în acuzativ) mai rar pentru o completivă prepozițională⁷. Cprep este exprimat într-un număr semnificativ de cazuri printr-un personal (formă neclitică), nedefinit sau demonstrativ (formă scurtă sau nu):

- (71) **Ferice de** mine că plecatu-me-ai se învățu-me dreptăților tale. (PS.1573–8: 201^v)
 (72) **Ferice de** toți ce temu-se de Domnul, ce îmblă în cale lui. (PS.1573–8: 215^v)
 (73) **Ferice de** cel ce împlă deșideratul său d-inși (PS.1573–8: 215^v)
 (74) **Ferice de** cine prinde-va și frânge tinerii tăi de piatră! (CP.1589: 556)
 (75) **Ferice de** carele aleseși și priimiși (CP.1589: 240–241)
 (76) **ferice d-inșii**, căci că aceia să vor sătura de acea mâncare ce nicedănoară d-insă nu să satură. (LSR.1602–13: 92^v)
 (77) **Ferice de** cea ce nu să va sminti pentru mine. (CÎ.1678: 38^v)
 (78) **Ferice de** tine, o, fratele nostru, că tu te odihnești pentru că ai murit în Domnul (SA.1683: 11^r)
 (79) **Ferice de** ceia ce flămânzăsc și însătoșază pentru dreptate, că aceia să vor sătura. (SA.1683: 146^v)
 (80) **Ferice de** ceia ce fac milostenia săracilor și văduvilor și **ferice de** ceia ce socotesc pre cei bolnavi și adapă pre cei însătați! (LD_{VI}.1732: 14^v)

4.4.2.4. Totuși există și cazuri în care prepoziționalul dependent este expri-

⁷ Folosind terminologia gramaticală tradițională (cea din GLR 1954/1966); complementul prepozițional = complement indirect în Ac, G, D), Constantin Frâncu precizează că „adverbul *ferice* și interjecția *vai(de)* generează mai frecvent complemente indirecte și mai rar complete indirecte” (GLRV 2009, p. 212).

mat printr-un substantiv comun (nume de persoană ± articulat), mai rar un nume propriu:

- (81) **Ferice de** bărbatul cărui e numele lui Domnedzeu upovăința lui și nu părăsiși întru deșert mânia menciunroasă (PH.1500–10: 33^v)
- (82) **Ferice de** bărbat ce-i iaste ajutoriul de tine (CP.1570: 162^r)
- (83) **Ferice de** oameni ce Domnulu e Zeul lor (CP.1570: 275^r)
- (84) **Ferice de** oameni ce Domnulu e Zeul lor. (CPR.1570: 351)
- (85) **Ferice de** Lichir, căce are atâta știință întru împărăția lui! (VE.1703: 144^r)
- (86) **Ferice de** Vidră, carea mai denainte episcop dobitoacelor era (CH.~1705: 127^v)

4.4.2.5. Sunt unele situații (rare) în care prepoziția *de* este omisă, particularitate care însă nu împiedică sensul global al enunțului:

- (87) E să ocărăți fureț drept numele lu Hristos, **ferice [de]** voi (CPr.1566: 171)
- (88) **Ferice [de]** mine că plecatu-m-ai să mă învăț dreptăților tale. (CP.1570: 236^r)

4.4.2.6. *Ferice de* poate fi, la rândul său, însoțit de modificatori de gradare (comparativ de superioritate), însă numărul acestora este limitat:

- (89) m-am mirat ș-am sămăluit că *mai ferice* iaste **de** ceia ce după cădere plâng și să pocăiesc într-acesta chip (LSR.1602–13: 81^v)
- (90) Iară *mai ferice-i de* tot omul / Ce le este lor Dumnezeu Domnul. (DPV.1673: 1023)

4.4.2.7. Realizarea unui acuzativ nu este însă absolută în cazul unor cuvinte întrebuințate ca adverbe (Stan 2013, p. 306) și putem discuta despre un centru de grup adverbial cu dublă impunere causală, „cu complement în dativ și cu complement prepozițional” (SLRV 2019, p. 382). Asemenea contextualizări privesc și adverbul *ferice*, care poate impune un dativ, complement indirect, situația fiind semnalată și de către Constantin Frâncu (GLRV 2009, p. 212). Acesta susține că, în perioada veche, se observă o tendință de „folosire a conectorilor prepoziționali în detrimentul celor în dativ”:

- (91) **Ferice e** bărbatului cui nu-i schimbă Domnul păcatu, nece iaste în ustnele lui celuire. (PH.1500–10: 25^v)
- (92) **Ferice** celora ce lă se lasă fără-legile și lă se coperu păcatele. (PS.1573–8: 46^v)

4.4.2.8. Cu mult timp înaintea acestor lingviști, Ovid Densusianu remarca, oferind multe exemple din textele vechi, o folosire ezitantă a lui *de* după *ferice*, *fericit*, *fericat*, construcții care „s’expliquent de la manière suivante: d’après *ferice de omul* (comme adv.), à côté de *ferice omul...* (comme adj.), on est arrivé à dire *fericat de omul...*; d’autre part, *ferice de cine...* a amené la construction *ferice cui...* et aussi *fericat cui...*” (comp. *amar de cine...*, *amar cui...*, *vai de cine...*, *vai cui...*) (HLR 1997, p. 718).

4.4.2.9. O interpretare similară ar trebui avută în vedere și în situațiile în care *ferice* este regent pentru o subordonată relativă, completivă indirectă:

(93) **Ferice** *căror* se lăsară fărădelegile și *căror* acoperiră-se păcatele (PH.1500–10: 25^v)

(94) **Ferice** *cărui* lăsară-se fără-legile și *cui* acoperiră-se păcatele! (CP.1589: 103)

4.4.2.10. *Ferice de* are și rolul de centru de grup pentru relativele cu funcție de completivă prepozițională (Stan 2013, p. 203), însă acest tip de subordonată este limitat la anumite texte:

(95) **Ferice de** *cine* prinde-va și frânge tinerii tăi de piatră ! (CP.1589: 556)

(96) **Ferice de** *cine* socotește / Meser și lipsit de miluiește (DPV.1673: 277)

(97) **Ferice de** *cine* li-i aleasă / De-i vei lua la svânta ta casă (DPV.1673: 425)

(98) **Ferice de** *cine-i* slobod de păcate / De la Domnul și fărădelegi iertate. **Ferice de** om ce nu i să menește / În greșele, de la Domnul, când grăiește (DPV.1673: 125)

4.4.2.11. Însă sunt și cazuri în care antecedentul relativei este un nominal, substantiv (de diferite tipuri, însoțit sau nu de determinanți sau cuantificatori) sau pronume (mai ales demonstrativ), iar relativa este o atributivă (Gheorghe 2004, p. 176–228), adjunct al celui dintâi, care preia rolul de complement prepozițional, interpunându-se între *ferice de* și relativ:

(99) **Ferice de** toți ce temu-se de Domnul, ce îmblă în cale lui. (PS.1573–8: 215^v)

(100) **Ferice de** bărbat ce-i iaste ajutoriul de tine (CP.1570: 162^r)

(101) **Ferice de** om ce-l tu înveți, Doamne, și de leagea ta înveți el. (CP.1570: 182^v–183^r)

(102) **Ferice de** ceia ce-s făcători de pace. (LSR.1602–13: 219^v)

(103) **Ferice de** călugărul cela ce iaste desăvârșit cu totul, nesimțitoriu întru toate prăvirile trupurilor și întru toate frămseșile. (LSR.1602–13: 133^v)

(104) Ce **ferice de** cela ce se va feri atunci să nu ucigă, nice să-l ucigă. (Prav.1640: 117)

(105) **Ferice de** sluga aceeaia pre carele, viind stăpânul, îl va afla făcând așa. (AE.1697: 42^r/1)

(106) **Ferice de** ceia ce li s-au iertat păcatele lor, și li s-au acoperit greșelele lor. (CAO.~1700: 21^v)

(107) **Ferice de** omul cela ce nu-i va socoti Dumnădzău păcatul și arătând cum în dzilele lui va fi dreptatea (CAO.~1700: 21^v)

4.4.2.12. În corpusul nostru, am identificat și anumite enunțuri (mai ales în AE.1697), în care, după complementul prepozițional, urmează o subordonată causală conjuncțională, al cărei rol este mai ales argumentativ/justificativ (GALR II 2008, p. 558–560):

(108) **Ferice** ceia ce se tem de Dumnezeu, că pomeana lor lăcui-i-va întru veaci (CC².1581: 404)

(109) **ferice d-**înșii, căci că aceia să vor sătura de acea mâncare ce nicedănăoară d-însă nu să satură. (LSR.1602–13: 92^v)

(110) **Ferice de** cutare om, că s-au bolnavit greu și n-au suferit să să vrăjască. (Mărg.1691: 118^r)

(111) și **ferice de** cei ce au flămânzit, că acolo se vor sătura. (Mărg.1691: 134^v)

- (112) **Ferice de** cea ce are viață înaltă și firea smerită, că lui Hristos urmează și, împreună cu el, va șădea! (Mărg.1691: 137^v)
 (113) **Ferice de** cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul! (AE.1697: 22^v/2)
 (114) **Ferice de** cei goniți pentru dreptatea, că acelora iaste Împărăția ceriului! (AE.1697: 22^v/2)

4.4.2.13. În exemplele de mai jos, se poate observa că opțiunile tâlcuiturilor (mai ales în cazul Psaltirilor) sunt dintre cele mai interesante, în unele dintre acestea remarcându-se atât echivalări semantice, cât și gramaticale. Așadar, presupunerea noastră că, în cazul lui *ferice de*, trebuie să înțelegem, de fapt, *e bine de*, este justificată și confirmată de contextele în care apare⁸:

- (115) **Binre e** mie că me-ai smerit, se me învățu cu dreptatea ta. (PH.1500–10: 105^v)
 (116) **Ferice de** mere că plecatu-me-ai, se învățu-me dreptăților tale (PS.1573–8: 201^v)

4.4.2.14. Formele repetate, cu rol intensiv, sunt destul de reduse la număr, însă dovedesc integrarea lor în sistemul mai larg al mărcilor de gradare ale intensității:

- (117) **Ferice ferice de** cei chemați la cina nuntei Mielului (NT.1648: 317^v)
 (118) **Ferice, ferice și de** ceia ce o vor asculta cu dragoste și cu inimă curată, mulțumind numelui meu! (LD_{VI}.1732: 14^v)

4.4.2.15. Referitor la topica adverbialului *ferice (de)*, precum în cazul adjectivului invariabil omonim *ferice*, se constată o certă poziționare predominantă la început de enunț (în poziție primă), dar acesta poate fi observat atât la interiorul enunțurilor, cât și la finalul acestora:

- (119) **Ferice de** cea ce va ținre giudeț <și> face-va derep<ta>te în toată vremea. (PH.1500–10: 90^v)
 (120) Cându aprinde-se-va de sârgu bășăul lui, **ferice e de** toți cari se vor nedejdi pri-nsul. (PH.1500–10: 2^v)
 (121) Iară cine să va socoti pre sine și va hi curat de-aceastea de toate, **ferice de**-acela. (LSR.1602–13: 140^v)
 (122) **Ferice de** ceia ce feresc giudețul și fac dreptate în toată vremea. (Prav.1632: 31)
 (123) Fata Vavilonului, ticăloasa, **ferice de** cea ce va da ție plata ta, carea ne-ai dat noao, fericit iaste acela carele va prinde și va zdrobi tinereii tăi de piatră. (CÎ.1678: 95^v)
 (124) De-a Domnului bunătate cerce de vază, cui pare, / Că-i **ferice de** tot omul ce-are spr-ins nedejde tare. (DPV.1673: 229)
 (125) săva că trupul ei zace în pământ, ce-i **ferice de** sufletul ei. (SA.1683: 67^v)

4.4.2.16. Cazurile de falsă analogie cu adjectivul ale grupului adverbial constituit din *ferice* și *de* sunt sporadice și atipice la nivel enunțial, având, mai degra-

⁸ A se vedea și Iacob 2021, p. 191–208.

bă, a face cu confuzii, cu contaminări ori cu atracții (vezi și exemplele 16–17, *supra* § 4.2.4.):

- (126) Însă **fericii de** ochii voștri că văd și urechii voștri că aud. (TS.1551–3: 43^v)
- (127) **Ferici de** smeriți că acești*a* vor împli pomântul. (TS.1551–3: 4^v)
- (128) **Ferici de** flomândzi să setoși în dreptate, sătura-se-vor. (TS.1551–3: 4^v)
- (129) **Ferici de** milostivii, că acești*a* miluiți vor fi. (TS.1551–3: 4^v)
- (130) **Ferici de** goniții pentru dreptate, că acelora iaste împărăția cerului. (TS.1551–3: 4^v)
- (131) **Ferici de** voi când vor ponoslui voo să vor goni să vor dzice tote rele (TS.1551–3: 4^v)

4.4.2.17. E greu însă de precizat însă dacă varianta/forma *ferici (de)* din exemplele anterioare, cu excepția ..*fericii de ochi...*, sugerează un acord sau nu, căci este atestată într-un singur text (TS.1551–3: 43^v) și poate fi interpretată și ca *ferice de*, dat fiind că avem și grupuri cu *ferici de* + singular. Ar putea fi vorba despre o particularitate de grai:

- (132) Șă **ferici de** cela ce nu se va sminti în mine (TS.1551–3: 32^v)
- (133) **Ferici de** tine, Simone lui Ionin, că trup să sânge n-au descoperit ție (TS.1551–3: 59^v)

4.4.2.18. Frecvența adverbialului *ferice (de)* este ridicată mai ales în textele religioase, în ale căror pagini avem a face, uneori, „cu aglomerări”, după cum lasă să se întrevadă enunțurile de mai jos:

- (134) 4. **Ferice de** ceia ce plâng, că să vor mângâia. 5. **Ferice de** blânzii, că aceia vor moșteni pământul. 6. **Ferice de** ceia ce flămânzesc și însetoșază pentru dreptate, că aceia să vor sătura. 7. **Ferice de** milostivii, că aceia vor dobândi mila. 8. **Ferice de** ceia cu inima curată, că aceia vor vedea pre Dumnezeu. 9. **Ferice de** împăcătorii, că aceia fii lui Dumnezeu să vor chema. 10. **Ferice de** cei goniți (a. au pribeagii.) pentru dreptate, că celora iaste Împărăția cerurilor. (NT.1648: 6^v)

4.5. Interjecționalul *ferice*. Cea din urmă valoare, cea interjecțională (cu trecere dinspre clasa adverbului), precizată în titlu și semnalată ca atare în DLR (s.v.), dar numită exclamație, este mai rară și poate fi relevată în cazul în care, la nivel enunțial, adverbul *ferice (de)* se găsește în două ipostaze, însă nu întotdeauna această întrebuintare poate fi decelată, în afara mărcilor sau a contextelor evidente. De altfel, „uneori, poate fi dificil de interpretat dacă locutorul folosește cuvintele respective cu sensul propriu sau desemantizate, cu valoare interjecțională” (GALR I 2008, p. 681).

În aceeași idee, Claudia Tudose discută pe marginea derivatelor *ferecan* și *fericean*, reperate în româna populară (în Transilvania și Banat) în construcțiile *ferecan de el!*/*fericean de el!*, susținând că, „în majoritatea construcțiilor, sunt formații având ca bază adjectivul invariabil *ferice*, întrebuintat cu valoare de exclamație – deci cu valoare de interjecție – a cărei terminație este înlocuită cu sufi-

xele *-an* [...], *-ean*. Formațiile respective se pot explica prin analogia cu alte adjective la care se atașează aceste derivate (*bogătan*, *bogătaș*), dar acestea din urmă sunt variabile și apar într-un enunț similar cu al lui *ferice* (*ferice de el*). Influența s-a putut exercita mai curând din partea adjectivului *sărăcan*” (Tudose 1978, p. 124).

4.5.1. În prima situație, *ferice de* urmează interjecției *O*, context care ne-ar putea îndreptăți să considerăm că adverbialul *ferice* are valoarea unei interjecții. În acest caz, Constantin Frâncu susține că ne aflăm în prezența unui circumstanțial ce exprimă modalitatea apreciativă (evaluare subiectivă marcată afectiv) (GLRV 2009, p. 191):

- (135) O, **ferice de** ei, că vor petrece ca și îngerii în ceriu și schimbare nu vor mai avea! (VN.1630–50: 97^v)
- (136) O, **ferice de** acela bărbat, care au dobândit de la milostivul Dumnezeu muiare înțeleaptă. (SA.1683: 78^v)
- (137) O, **ferice de** aceia oameni carii îmblă cu gătitură bună. (SA.1683: 69^r)
- (138) O, **ferice de** aceia bărbați, a căroră numele s-au scris în cartea vieții, de carii s-au spămantat dracii și s-au cutremurat ereticii. (Mărg.1691: 131^r)
- (139) o, **ferice de** voi și de monarhiia voastră, când nedejdea voastră în credința Inorogului viți aședza și din aședzimântul lui lineștea vă viți aștepta. (CIL.~1705: 277)

4.5.2. În cel de-al doilea caz, avem în vedere contextele în care *ferice (de)* se află într-o relație de opoziție (antonimică) fie cu *vai*, fie cu *amar*, care cunosc amândouă și o valoare interjecțională (a se vedea locuțiunile *vai și amar/amar și vai*), funcția lor sintactică fiind de nume predicativ și centru interjecțional.

O asemenea particularitate funcțională este menționată și în GALR I, unde se precizează că „interjecția *vai* poate îndeplini funcția de nume predicativ în construcții impersonale, de tipul *e vai de...*, *e vai și amar de* (având sensul de ‘e rău de’)” (GALR I 2008, p. 675), iar, pe baza analogiei, putem considera că *ferice (de)* este întrebuințat interjecțional, fiind, totodată, considerat centru de grup interjecțional și regent pentru un complement prepozițional (GBLR 2016, p. 317–318, Cumpenașu 2017, p. 148–149):

- (140) Cei dintăiu simt ticăloși, ai doii întru tot **vai de** ei, ai treii **ferice de** ei. (LSR.1602–13: 193^v)
- (141) Ceștea de mai apoi ce simt luptați de zavistiia diiavolilor iaste **ferice d-inși**; iară cei mijlocii **iaste vai de ei**. (LSR.1602–13: 206^r)
- (142) **Ferice de** ceia ce le vor miroși acealea flori, spre mântuința lor, iară **amar** celora ce le vor puți spre perirea lor. (ȘT.1644: 314)
- (143) **Vai de** cei sătui, că acolo vor flămânzi și vor însetoșa. **Ferice de** ceia ce-au plâns aicea, că acolo vor râde și se vor mângâia. **Și amaru** celora ce râd acum, că acolo vor plânge neîncetat. **Și ferice de** ceia ce-au miluit, că acolo se vor milui. **Și vai de** cei ce n-au miluit, că acolo nu se vor milui. (Mărg.1691: 134^v)

- (144) **Vai de** cel fără-de-leage! Când toți să luminează, el să întunece și de cel hulitoriu, că i să leagă limba! Dară, cum va răspunde la înfricoșatul judecătoriu? **Vai de** cel lacom, că avearea lui fuge și focul pre dânsul primeaște! **Vai de** cel leaneș, că va cerca vreamea carea o au cheltuit rău și, cercându-o, nu o va afla! **Vai de** iubitoriu de curvie, că întină podoaba și se va scoate cu rușine de la nunta cea împărătească! **Vai de** cel suduitoriu și, împreună cu el, și bețivul, că cu ucigașii se vor orândui și cu preacurvarii se vor munci! **Vai de** cela ce mănâncă și bea fără măsură, că se va cerca ca o oaie spre jungheare! **Vai de** cel fățarnic, că păstoriul se va lepăda de el și lupul îl va răpi! Iară, **ferice de** cela ce merge pre calea cea strimă și, purtând cunună, merge la ceriu! **Ferice de** cela ce are viață înaltă și firea smerită, că lui Hristos urmează și, împreună cu el, va șădea! **Ferice de** cela ce miluiaște săraci mulți, că și ajutoriu va afla la judecata cea viitoare, că cei grabnici vor răpi împărăția ceriurilor! (Mărg.1691: 137^v)
- (145) Dară, când vom merge noi legați în legăturile iadului, ce vom face atuncea? **Amar și vai de** noi! (Mărg.1691: 29°)
- (146) O, **ferice de** acela bărbat, care au dobândit de la milostivul Dumnezeu muiare înțeleaptă, cu adevăr are acela de ce să bucura și în ce să dezmiarda. Ce **vai de** acela bărbat carele-și pierde și-și sloboade dinaintea oamenilor săi pre cinstiță și înțeleaptă muiarea sa. (SA.1683: 78^v)

5. CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE

5.1. Asemenea analize de detaliu ca cea pe care am întreprins-o au un rol important pentru studiile de gramatică (în special diacronică), întrucât ne ajută să înțelegem mult mai bine dezvoltările interne din limbă și stabilizarea ori regularizarea morfosintaxei unor cuvinte cu un comportament atipic, mai greu de circumscris⁹.

5.2. Astfel, am putut urmări cu sporită atenție evoluția în plan morfologic a unui adjectiv moștenit din latină și rolurile sale la nivel enunțial, care sunt, după cum s-a putut observa, numeroase și cu implicații dintre cele mai felurite. Totodată, am putut completa cu noi date mai cu seamă informația gramaticală din coloanele principalelor lucrări lexicografice, care s-a dovedit, pe alocuri, lacunară, nefiind ilustrate întru totul multiplele fațete ale cuvântului *ferice*, prea devreme uitat de către lingviști.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

a) Corpus

AE.1697 = Antim Ivireanul, *Evanghelie (1697)*. Ediție critică și studiu filologico-lingvistic de Roxana Vieru și Adina Chirilă, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, p. 79–320.

⁹ A se vedea în acest sens și interpretările din DIG, *passim*.

- CAO.~1700 = Ioan Cantacuzino, *Patru apologii pentru religia creștină și Patru orații*, traduse în limba română la mijlocul secolului al XVII-lea de Nicolae Spătarul (Milescu). Ediție critică, studiu introductiv, notă asupra ediției, note și comentarii, glosar de Eugenia Dima, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011, p. 1–127.
- CB.1559–60 = ***, *Codicele Bratul*. Ediție de text de Alexandru Gafton, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2003, p. 1–474.
- CC².1581 = Coresi, *Carte cu învățătură*. Ediție publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, vol. I. *Textul*, București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1914, p. 1–563.
- CII.~1705 – Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*. Ediție îngrijită de P. P. Panaiteșcu și ilustrată de Simona Runcan, București, Editura Minerva, 1973, p. 5–444.
- CÎ.1678 = Ioannykij Haleatovskyi, *Cheia înfelesului*. Ediție, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, prefață de Alexandru Mareș, București, Editura Litera, 2000, p. 13–194.
- CP.1570 = Coresi, *Psaltire*, în *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*. Text stabilit, introducere și indice de Stela Toma, București, Editura Academiei Române, 1976, p. 35–662.
- CP.1589 = Coresi, *Psaltire*. Coloționare Gheorghe Chivu, prezentare text Bogdan Țăra, traducere prezentare Adina Chirilă, p. 1–87, disponibil la: <https://51.77.64.66/textvechi/Text Viewer?text=PSALTIRE,%20CORESI,%201589>, consultat: 12 mai 2024.
- CPr.1566 = Coresi, *Lucrul apostolesc – Apostolul (1563)*. Ediție de Ion Bianu, București, Tiparul „Cultura Națională”, 1930, p. 1–632 (facsimile).
- CPR.1570 = Coresi, *Psaltire românească*. Transcriere de Gheorghe Chivu, prezentare text Bogdan Țăra, traducere prezentare Adina Chirilă, p. 1–77, disponibil la: <https://51.77.64.66/textvechi/Corpus>, consultat 10 aprilie 2024.
- CPS.1700–10 = Teodor Corbea, *Psaltirea în versuri*. Ediție, studiu introductiv, note și glosar de Alin-Mihai Gherman, București, Editura Academiei Române, 2010, p. 143–451.
- CV. 1563–83 = ***, *Codicele voronețean*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu, București, Editura Minerva, 1981, p. 229–400.
- DPar.1683 = Dosoftei, *Parimiile preste an (Iași, 1683)*. Ediție critică, studiu introductiv, notă asupra ediției, note și glosar de Mădălina Ungureanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012, p. 95–356.
- DPV.1673 = Dosoftei, *Psaltirea în versuri (1673)*. Ediție critică de N. A. Ursu, Iași, Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1974, p. 3–1065.
- DVS.1682–6 = Dosoftei, *Viața și petreacerea svinților*. Text îngrijit, notă asupra ediției și glosar de Rodica Frențiu, Cluj[-Napoca], Editura Echinox, 2002, p. 9–423.
- EL.1574 = ***, *Evangeliarul de la Londra*. Prezentarea textului de Bogdan Țăra, traducere prezentare Adina Chirilă, p. 1–89, disponibil la: <https://51.77.64.66/textvechi/Corpus>, consultat: 23 martie 2024.
- ÎPI.1673–705 = ***, *Învățătură despre vreama de apoi a prorocului Isaia*. Studiu monografic, ediție și glosar de Alexandru Mareș, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2004, p. 214–219.
- LD_{VI}.1732 = ***, *Legenda Duminicii*. Studiu monografic, ediție și glosar de Emanuela Timotin, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2005, p. 370–377.
- LSR.1602–13 = Ioan Scărarul, *Leavșița sau Scara Raiului*. Traducere de Varlaam. Ediție, notă asupra ediției și glosar de Oana Panaite, prefață și revizuirea transcrierii interpretative de Eugen Munteanu, Iași, Editura Trinitas, 2007, p. 47–347.
- Mărg.1691 = Ioan Gură de Aur, *Mărgăritare*. Ediție îngrijită, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, București, Editura Libra, 2001, p. 11–493.
- MC.1620 = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediție critică, însoțită de izvoare, studiu introductiv, note și indice de G. Mihăilă, București, Editura Minerva, 1989, p. 95–223.
- NÎnv.~1700 = ***, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Text stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, studiu

- introdutiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, București, Editura Minerva, 1971, p. 125–352.
- NL.~1750-66 = Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită, cu glosar, indice și o introducere de Iorgu Iordan, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955, p. 123–405.
- NT.1648 = ***, *Noul Testament*. Studiu introdutiv de Eva Mârza și Iacob Mârza, notă asupra ediției de Dalila-Lucia Aramă, Alba Iulia, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988, p. 107–597.
- PH.1500–10 = ***, *Psaltirea Hurmuzaki*, vol. I. *Textul*. Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 85–211.
- PO.1582 = ***, *Palia de la Orăștie* (1581–1582). *Text-Facsimile-Indice*. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil, București, Editura Academiei Române, 1968, p. 1–317.
- Prav.1632 = Eustratie Logofătul, *Pravila aleasă*. Ediție, studiu introdutiv, note și glosar de Alin-Mihai Gherman, București, Editura Academiei Române, 2018, p. 127–380.
- Prav. 1640 = ***, *Pravila de la Govora*. Studiu introdutiv, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de Ștefan Găitănaru, Pitești, Editura Universității din Pitești, 2020, p. 101–236.
- PS.1573–8 = ***, *Psaltirea scheiană*. Transcriere de Alexandru Gafton, p. 1–79, disponibil la <https://51.77.64.66/textvechi/Corpus>, consultat în 25/03/2024.
- PV.1551–8 = ***, *Psaltirea voronețeană*. Transcriere Ana Sabie, colajonare Roxana Vieru, prezentare Bogdan Țara, traducere prezentare Adina Chirilă, p. 1–31, disponibil la: <https://51.77.64.66/textvechi/TextViewer?text=PSALTIREA%20VORONE%C5%A2EAN%C4%82>, consultat: 11 mai 2024.
- SA.1683 = Ioan Zoba din Vinț, *Sicriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introdutiv de Anton Goția, București, Editura Minerva, 1984, p. 5–179.
- ȘT.1644 = *Șeapte taine a besearecii*. Ediție critică, notă asupra ediției și studiu filologico-lingvistic de Iulia Mazilu, cuvânt înainte de Eugen Munteanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012, p. 173–259.
- TS.1551–3 = ***, *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu (1551–1553)*. Studiu introdutiv filologic de Emil Petrovici, studiu introdutiv istoric de L. Demény, București, Editura Academiei Române, 1971, p. 121–354 (facsimile).
- VE.1703 = ***, *Viața lui Esop*. Studiu critic de Violeta Barbu, București, Editura Minerva, 1999, p. 175–208.
- Viciu 1914 = Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe populare. Culegere cu anotațiuni și glosar*, București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, p. 21–195.
- VN.1630–50 = ***, *Viața Sfântului Vasile cel Nou și Vămile văzduhului*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție și glosar de Maria Stanciu-Istrate, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2004, p. 149–261.

b) Dicționare

- CADE = I.-Aurel Candrea, Gheorghe Adamescu, *Dicționar enciclopedic ilustrat*, partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*. Ediție anastatică îngrijită și prefăcută de I. Opreșan, vol. I–II, București, Editura Saeculum I. O., 2010 [1931].
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A–Putea)*. Ediție îngrijită și prefăcută de Gr. Brâncuș, Pitești, Editura Paralela 45, 2003 [1914].
- Cihac = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M, Ludolphe St. Goar, 1870.
- DELL = Alfred Ernout, Alfred Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, tirage de la 4e édition augmentée d'additions et de corrections par Jacques André, Paris, Éditions Klincksieck, 2001 [1932].
- DELRA = Ana Vulpe (coord.), *Dicționar explicativ al limbii române actuale*, vol. II. *D–L [a (se) destăinuî–linișor]*, Chișinău, Editura Știința, 2022.

- DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saeculum I. O., 2002 [1954–1966].
- DESLR = Alexandru Resmeriță, *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române*, care arată originile și semnificațiile vorbelor, a numirilor geografice române și a multor nume de persoane, întocmit după cele mai noi cercetări filologice, cu o prefață asupra formării limbei române, Craiova, Institutul de Editură „Ramuri” S. A., 1924.
- DEXI = Eugenia Dima (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Editurile Arc & Gunivas, 2007.
- DIG = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de interpretări gramaticale. Cuvinte mici, dificultăți mari*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2020.
- DILF = Félix Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris, Éditions Hachette, 1967 [1934].
- DLPE = Dumitru Irimia (coord.), *Dicționarul limbajului poetic eminescian*, vol. II. *Concordanțele poeziilor postume*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- DL-R = Gheorghe Guțu, *Dicționar latin-român*, ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2023 [1983].
- DLR = Marius Sala, Gheorghe Mihăilă, Monica Busuioc (coord.), *Dicționarul limbii române*, ediție anastatică (DA–DLR), tomul VI. *F–I/I*, București, Editura Academiei Române, 2010 [1913–2010].
- DVL = *Dictionarium valachico-latinum. Primul dicționar al limbii române*. Studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, București, Editura Academiei Române, 2008.
- DLVI = Teodor Corbea, *Dictiones latine cum valachica interpretatione*. Ediție de Alin-Mihai Gherman, vol. I. *Studiu introductiv, note și text*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2001.
- KDLV = Samuelis Klein, *Dictionarium valachico-latinum*. Bevezető tanulmányal közzétetesi Gáldi László, Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1944.
- LB^e = *Lesicon Romanescu-Latinescu-Ungurescu-Nemtescu quare de mai mulți autori, in cursul a trideci, si mai multor ani sau lucrat. Seu Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Ediție electronică realizată de Maria Aldea, Daniel-Corneliu Leucuța, Lilla-Marta Vremir, Vasilica Eugenia Cristea, Adrian Aurel Podaru. Coordonator Maria Aldea. Cluj-Napoca, 2013 [1825], disponibil la: <https://doi.org/10.26424/lexiconuldelabuda>, consultat în 27/03/2024.
- LCLV = Grigore Maior, *Institutiones Linguae Valachicae – Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*. Ediție de Alin-Mihai Gherman, vol. I–II, Alba Iulia, Universitatea „1 Decembrie 1918”, 2001.
- MDA = Ion Coteanu, Marius Sala, Ion Dănăilă (coord.), *Micul dicționar academic*. Cuvânt înainte de Eugen Simion, prefață de Marius Sala, ediția a II-a, vol. 2. *Mi–Z*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010 [2003].
- PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, zweite. unveränderte Auflage, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1975 [1905].
- REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, 7. unveränderte Auflage, Heidelberg, Universitätsverlag Winter, 2009 [1911].
- SDRL = Augustin Scriban, *Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme)*. Ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 2013 [1939].
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Band II. *D–O*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2003 [1911].

c) Tratat, studii și articole

- Ardeleanu 1978 = Liliana Ardeleanu, *Despre topica ascendentă și variabilitatea adjectivelor în limba română actuală*, în „Analele Universității din Timișoara/Seria Științe Filologice”, XVI, 1978, p. 175–180.

- Chircu 2023 = Adrian Chircu, *Un adverb scos la iveală din vechile scrieri românești: adevăr. Contribuții etimologice, lexicale și gramaticale*, în „Philologica Jassyensia”, XIX, 2023, nr. 1(37), p. 13–32.
- Cumpenașu 2017 = Florentina-Gisela Cumpenașu, *Interjecția în limba română. Structura semantică și gramaticală*, Craiova, Editura Universitaria, 2017.
- Densusianu 1925 = Ovid Densusianu, *Concordanțe lingvistice și folklorice*. Curs editat de Petre Grosu, București, [s.e.], 1925.
- Fischer 1985 = I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- GALR 2008 = Valeria Guțu-Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I. Cuvântul – II. Enunțul, tiraj nou, revizuit, București, Editura Academiei Române, 2008 [2005].
- GBLR 2016 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016 [2010].
- Gheorghe 2004 = Mihaela Gheorghe, *Propoziția relativă*, Pitești, Editura Paralela 45, 2004.
- GLR 1966 = Al. Graur, Mioara Avram, Laura Vasiliu (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I. Morfologia – vol. II. Sintaxa, ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, București, Editura Academiei Române, 1966 [1954].
- GLRV 2009 = Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*, Iași, Editura Demiurg, 2009.
- HLR 1997 = Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, vol. I. Les origines – II. Le seizième siècle. Ediție critică și note de V. Rusu, prefață de B. Cazacu, București, Editura „Grai și suflet – Cultura Națională”, 1997.
- Iacob 2021 = Niculina Iacob, *Aspecte ale evoluției lingvistice într-un discurs programatic (Predica de pe munte). Fericirile – MT. 5, 1–12 – Variante de traducere de la prima tipăritură în limba română până la Bartolomeu Anania*, în „Philologica Banatica”, 2021, nr. 1, p. 191–208.
- ILR I 2018 = Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*, vol. I, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2018.
- Iordan 1947 = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, ediția a doua, București, Editura Socec & Co, S.A.R., 1947 [1943].
- OHRM 2021 = Martin Maiden, Adina Dragomirescu, Gabriela Pană Dindelegan, Oana Uță Bărbulescu, Rodica Zafiu, *The Oxford History of Romanian*, Oxford, Oxford University Press, 2021.
- Pușcariu 1920 = Sextil Pușcariu, *Locul limbii române între limbile romanice (Discurs rostit la 11 iunie 1920 în ședință solemnă, cu un răspuns de Ion Bianu)*, București, Librăriile „Cartea Românească” și Pavel Suru, 1920.
- Sala 2006 = Marius Sala, *Aventurile unor cuvinte românești*, vol. II, București, Editura Univers Enciclopedic, 2006.
- SLRV 2019 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Sintaxa limbii române vechi*, editor consultant Martin Maiden, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019.
- SOR 2016 = Pană Dindelegan Gabriela (ed.), *The Syntax of Old Romanian*, Oxford, Oxford University Press, 2016.
- Stan 2013 = Camelia Stan, *O sintaxă a limbii române vechi*, București, Editura Universității din București, 2013.
- Tudose 1978 = Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, București, Tipografia Universității din București, 1978.
- VDD 2019 = Gabriela Pană Dindelegan, Adnana Boioc Apintei, Blanca Croitor (coord.), *Variație diacronică și diatopică. Note gramaticale*, București, Editura Universității din București, 2019.

A POLYMORPHIC WORD IN OLD ROMANIAN (ADJECTIVE, NOUN, ADVERB AND INTERJECTION): *FERICE* ‘GOOD/BLESSED/WELL, HAPPY’

(Abstract)

Consulting the main Romanian lexicographic works and taking into account some previous contributions on Romanian (diachronic) morphosyntax, the author aims to discuss the meanings of the word *ferice* ‘good/blessed/well, happy’ and its morphological values or syntactic implications, as they are presented in the old Romanian writings, more precisely in some old texts integrated into the SOR Corpus, enriched with new sources recently published.

To this day, despite the antiquity of the word in question, it has been discussed only sequentially, which calls for revealing its morphosyntactic behavior.

Therefore, it will be possible to establish much better the place and role of the word *ferice* ‘good/blessed/well, happy’ at the sentence level (in the old language), proposing some relevant analytical solutions, leading to some interpretative repositioning, so necessary for a proper understanding of language facts that are not always clear.

Cuvinte-cheie: *limba română (veche), dicționare, cuvânt moștenit, perspectivă etimologică și lexico-semantică, adjectiv, substantiv, adverb, interjecție, morfosintaxă diacronică.*

Keywords: *(old) Romanian, dictionaries, inherited word, etymological and lexico-semantic perspective, adjective, noun, adverb, interjection, diachronic morphosyntax.*

*Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Litere
Str. Horea, 31
adichircu@hotmail.com*